

الف. روایاتی که تأیید نوروز کرده و برای روز اول فروردین اعمال مخصوص در نظر گرفته اند:

الْمُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ يَوْمَ النَّيْرُوزِ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي أَخَذَ فِيهِ النَّبِيُّ صَلَّى لِمُؤْمِنِيهِمْ عَ الْوَعْدَ بِغَدِيرِ خُمٍّ فَأَقْرَبُوا لَهُ بِالْوَلَايَةِ فَطُوبَى لِمَنْ نُبِتَ عَلَيْهَا وَالْوَيْلُ لِمَنْ نَكَنَهَا... مَا مِنْ يَوْمٍ نُرُوزُ إِلَّا نَحْنُ نَتَوَقَّعُ فِيهِ الْفَرَجَ. (۱)

صاحب کتاب بحار الانوار مؤید گفته ما است. حدیث معلی است از امام صادق علیه السلام که نوروز همان روزیست که پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم برای امیرالمؤمنین علیه السلام در غدیر خم بیعت گرفت و اقرار به ولایت او کردند، و خوشا بر آن که بدان ثابت ماند، وای بر آنکه آن را بشکنند، و روزیست که رسول خدا صلی الله علیه و آله علی علیه السلام را بوادی جن فرستاد تا از آنها پیمان ستد، و روزیست که به اهل نهروان پیروز شد و ذو الثدیة را کشت، و روزیست که قائم ما خاندان ظهور کند با کارگزاران و خدایش به دجال پیروز گرداند و او را بر کناسه کوفه بدار زند، هیچ نوروزی نیاید جز آنکه ما در آن توقع فرج داریم، زیرا آن از روزهای ما است که فرسش نکه داشتند و شما آن را کم کردید. (۲)

أَقُولُ رَأَيْتُ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ الْمُعْتَبَرَةِ رَوَى... عَنْ مُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَ يَوْمَ النَّيْرُوزِ فَقَالَ عَ أَتَعْرِفُ هَذَا الْيَوْمَ... فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ... فَقَالَ يَا مُعَلَّى إِنَّ يَوْمَ النَّيْرُوزِ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي أَخَذَ اللَّهُ فِيهِ مَوَاقِيحَ الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَ لَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ أَنْ يُؤْمِنُوا بِرُسُلِهِ وَ حُجَّجِهِ وَ أَنْ يُؤْمِنُوا بِالْأئِمَّةِ... (۳)

مرحوم مجلسی در بحار باب بیست و دوم نوروز و تشخیص آن می نویسد:

به سندی از معلی بن حنیس که در نوروز نزد امام صادق علیه السلام رفتم، فرمود: امروز را می شناسی؟ گفتم روزیست که عجمها بزرگش دارند و به هم هدیه دهند قربانت، فرمود: به کعبه‌ای که در مکه است، این شیوه برای امریست دیرین که تفسیرش کنم برایت تا بفهمی، گفتم: ای آقایم، آن را از شما بدانم دوست‌تر است نزد من از اینکه مرده‌هایم زنده شوند و دشمنانم بمیرند، فرمود: در نوروز بود که خدا از بنده‌هایش پیمان گرفت او را بپرستند و شریک با او نیاورند، و به رسولان و حججش بگروند، و به ائمه علیهم السلام ایمان آرند. (۴)

أَقُولُ رَوَى الشَّيْخُ أَحْمَدُ بْنُ فَهْدٍ فِي الْمُهَذَّبِ وَ غَيْرُهُ فِي غَيْرِهِ بِأَسَانِيدِهِمْ عَنِ الْمُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَوْمَ النَّيْرُوزِ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي يَظْهَرُ فِيهِ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ وَلاَهُ الْأَمْرُ... وَ مَا مِنْ يَوْمٍ نَيْرُوزٍ إِلَّا وَ نَحْنُ نَتَوَقَّعُ فِيهِ الْفَرَجَ... (۵)

شیخ احمد بن فهد حلی در کتاب «مهدب» و دیگران در تألیفات خود از معلی بن حنیس و او از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود: نوروز، روزی است که قائم ما اهل بیت و صاحب امر خلافت در آن روز قیام می کند و خداوند او

را بر دجال پیروز می گرداند. او دجال را در مزبله کوفه بدار می آویزد، هیچ روز نوروزی نمی گذرد مگر اینکه ما در آن روز انتظار فرج داریم. زیرا نوروز از روزهای ماست. ایرانیان آن روز را حفظ کردند، ولی شما عربها آن را ضایع کردید! (۶)

اسلام عید نوروز را نه به طور کلی رد نموده و نه به صورت کلی قبول کرده است بلکه اسلام یکسری از کارهای خوب نوروز که جنبه الهی داشت و سعادت بشر در آن بود قبول کرد و به آن جهت شرعی و اسلامی داد و جهات منفی و بدش را که بوی شرک و خرافات و انحراف می داد ممنوع نمود

شیخ عباس قمی در کتاب مفاتیح می نویسد: حضرت صادق علیه السلام به معلی بن خنیس تعلیم فرموده که چون روز نوروز شود؛ غسل کن و پاکیزه ترین جامه های خود را بپوش و به بهترین بوهای خوش خود را خوشبو گردان و در آن روز روزه بدار. پس چون از نماز پیشین و پسین و نافله های آن فارغ شدی چهار رکعت نماز بگذار یعنی هر دو رکعت به یک سلام و ... (۷)

ب. روایتی که در مذمت نوروز است

مناقب شهر آشوب: روایت شده است که، منصور از حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام تقاضا کرد: روز عید نوروز جهت تبریک [با وی] بنشینند و هر چه می آورند بگیرند. حضرت موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: من اخبار را که از جدم رسول الله رسیده است بررسی کرده ام و در رابطه با این عید خبری نیافتم، این عید از آیین ایرانیان است و اسلام آن را از بین برده است و پناه می بریم به خدا که آنچه را اسلام محو کرده است زنده کنیم، منصور گفت: این کار را جهت تدبیر لشکریان انجام می دهیم تو را به خدای بزرگ سوگند می دهم بنشینی و حضرت نشست.

رسول الله صلی الله علیه و آله فلم أجد لهذا العيد خبراً، وإنه سنة للفرس و محاهها الإسلام، و معاذ الله أن نحیی ما محاه الإسلام... (۸)

عید نوروز

ج. روایاتی که نه رد و نه اثبات می کند

هدیه ای برای امیرالمؤمنین علیه السلام آوردند در روز نوروز، فرمود: این چیست؟ عرض کردند: یا امیرالمؤمنین امروز نوروز است، فرمود: هر روز را برای ما نوروز بسازید. و روایت کرده اند که آن حضرت علیه السلام فرمود: نوروز ما هر روز است. (۹)

علامه مجلسی سپس می‌نویسد: «اخبار معلی بن خنیس از جهت سند قوی‌تر از این روایت (موسی بن جعفر) هست و بین اصحاب شهرت بیشتری دارد.» (۱۰) اما مخفی نماند که علمای معاصر روایت معلی را هم سندا ضعیف می‌دانند. (۱۱)

یکی از محققان می‌نویسد: «اسلام عید نوروز را نه به طور کلی رد نموده و نه به صورت کلی قبول کرده است بلکه اسلام یکسری از کارهای خوب نوروز که جنبه الهی داشت و سعادت بشر در آن بود قبول کرد و به آن جهت شرعی و اسلامی داد و جهات منفی و بدش را که بوی شرک و خرافات و انحراف می‌داد ممنوع نمود.» (۱۲)

بنابراین تنها یک روایت بر مذمت نوروز هست که برخی از بزرگان آن را نیز حمل بر تقیه کرده اند.

پی نوشت ها:

۱. بحار الأنوار، ج ۵۶، ۱۱۳
۲. آسمان و جهان، ترجمه کتاب السماء و العالم بحار، ج ۳، ص ۱۰۲
۳. بحار الأنوار، ج ۵۶، ص ۹۱
۴. آسمان و جهان، ترجمه کتاب السماء و العالم بحار، ج ۳، ص: ۸۰ و ۸۱
۵. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۲۷۹
۶. مهدی موعود، ترجمه جلد سیزدهم بحار، علی دوانی، ص ۱۱۰۱، دارالکتب اسلامی
۷. مفاتیح الجنان، شیخ عباس قمی، اعمال عید نوروز، ص ۴۹۴، انتشارات لقمان
۸. درر الأخبار با ترجمه سید مهدی حجازی و ... ص ۶۷۵، ناشر: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، چاپ: قم
۹. من لا یحضره الفقیه، شیخ صدوق، ترجمه علی اکبر غفاری، ص ۴۰۴، ناشر: نشر صدوق، چاپ: تهران
۱۰. مجلسی، محمدباقر؛ بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴، ج ۵۶، ص ۱۰۱.
۱۱. رجوع شود به کتاب مسائل جدید، ج ۵، ص ۶۷، انتشارات صاحب الزمان
۱۲. اعیاد اسلامی و نوروز، محمدی نیا، اسدالله، قم، نصایح، ۱۳۷۶، چاپ اول، ص ۴۱